

voima

HELMIKUU 1/2022 | VOIMA.FI
TEEMA: MEDIAKASVATUS

TEHTÄVÄT
MEDIAKASVATUS-
NUMEROON

HYVÄT MEDIAKASVATTAJAT,

Voima-lehti 1/2022 on mediakasvatuksen erikoisnumero ja sen välissä on ajankohtaisia mediakasvatusaineistoja ja -projekteja esittelevä *Mediaattori*-lehti. Edellisen kerran vastaavat julkaisut ilmestyivät helmikuussa 2021.

Voiman ja *Mediaattorin* ohjausryhmään ja/tai sisällön tuottamiseen on osallistunut edustajia Mediakasvatusseurasta, BMOL:sta, Äidinkielen opettajien liitosta Kuvataideopettajat KUVIS ry:stä, Nuorten Ääni -toimikuksesta, Koulukinosta, Häiriköt-päämajasta, Tikkurilan lukiosta, Uutismedian liitosta, Helsingin työväenopistosta, Lapin yliopistosta ja Suomen Rauhanpuolustajista. *Voiman* vastaavana päätoimittajana toimii **Emilia Kukkala** ja liitteen **Hanna Niittymäki**. Suuren osan *Mediaattorin* jutuista ovat tuottaneet Rauhanpuolustajien Tottelemattomuusakatemian opiskelijat.

Voima-lehti on tehnyt pitkään yhteistyötä koulujen ja mediakasvattajien kanssa vieraillemalla kouluissa ja oppilaitoksissa puhumassa journalismista ja vaikuttamisesta sekä järjestämällä vastamainostyöpajoja.

Voiman 1/2022 päähaastateltavana on toimittajan ammattiin ja sanavapautteen liittyvistä haasteista ker-

tova vapaa toimittaja **Johanna Vehkoo**. Lehden muut artikkelit kertovat muun muassa journalismiin kohdistuvista uhista, valtion suunnittelemissa mediatuista ja siitä, millaista vallankäyttöä liittyy meitä kaikkia koskevien henkilökohtaisten tietojen hyödyntämiseen. *Voimasta* voit lukea juttuja myös televisiosarjoista, e-peleistä, meemeistä, poliittisesta valokuvasta, sarjakuvasta, teatterista ja musiikkivideoista.

Tässä tehtäväliitteessä on harjoituksia oppitunneille. Sen on toimittanut allekirjoittaneen kanssa rauhankasvattaja ja opettaja Hanna Niittymäki. Harjoitukset on jaettu kolmeen teemaan: **1. Mitä on journalismi? 2. Mediavaikuttaminen 3. Taide mediana.**

Toivomme, että lehdistä ja tehtävistä on teille hyötyä työssänne mediakasvattajina. Olemme kiitollisia kaikenlaisesta palautteesta, jotta voimme tehdä asioita vielä paremmin tulevaisuudessa.

Voiman ja muiden tekijöiden puolesta,

TUOMAS RANTANEN
Voima-lehden kustantaja
tuomas.rantanen@voima.fi
040 507 7165

Voima on vuonna 1999 perustettu valtakunnallinen ilmaisjakelulehti. Se sai valtion tiedonjulkistamispalkinnon jo vuonna 2001. Lukijaseurannan mukaan se tavoittaa yli 180 000 lukijaa vähintään silloin tällöin (TNS Kantar 2019).

Voiman mediakasvatusnumeron välissä on myös *Mediaattori* 1/2022 -liitelehti, joka esittelee ajankohtaisia mediakasvatuksen materiaaleja ja hankkeita.

1. MITÄ ON JOURNALISMI?

Medialukutaidon kehittämisen kannalta ensiarvoista on kiinnittää huomiota erilaisten viestien vaikuttamispyrkimyksiin, tiedonlähteisiin ja tyyliin. Journalismi erottuu mielipidekirjoituksista, tiedottamisesta ja mainoksista esimerkiksi siinä, että siinä sitoudutaan tarkistamaan faktat ja huomioimaan se, että sisältöä ei ohjaa kirjoittajan itsensä tai jonkun ulkopuolisen tahon oman edun ajaminen.

1.1. TOIMITTAJUUS AMMATTINA

- Lukekaa *Voiman* pääkirjoitus *Oikeus saada tietää* (s. 8) sekä *Mediaattorin* juttu *Journalismiko ratkaisu maailman ongelmiin* (s. 12). Tutustukaa sen jälkeen Julkisen sanan neuvoston sivustolla (www.jsn.fi) *Journalistin ohjeisiin*.
- Käykää keskustelua siitä, miten journalistin pitää toimia työssään voidakseen tarjota seuraajilleen mahdollisimman oikeaa tietoa. Eritelkää, millä tavoin journalismi eroaa mielipidekirjoittamisesta. Entä mitä eroa on journalismilla, tiedottamisella ja mainonnalla?
- Jakaantukaa työpareihin ja haastatelkaa toisianne työpaikkahaastattelun tapaan tavoitteena saada kesä-

toimittajan pesti. Työkokemuksen sijaan haastattelussa kannattaa painottaa sitä, miten hakija ymmärtää työhön liittyvät ammattieettiset haasteet.

1.2. TOIMITTAJAN JOUTUMINEN MAALITETUKSI

- Lukekaa *Voimasta* toimittaja **Johanna Vehkoon** haastattelu *Kafkamaisen tarinan onnellinen loppu* (s. 20–23). Kerätkää artikkelista kaikki perustelut, miksi Vehkoo piti oikeuslaitoksen toimintatapoja vakavampana ongelmana kuin oikeistopopulistien häirintää.
- Sensuurilla tarkoitetaan sitä, että julkinen valta estää joidenkin näkemysten julkituksen ennakoita. Sensuuria ei ole se, että jotkut viestit katsotaan myöhemmin lainvastaiseksi esimerkiksi siksi, että niissä kiihoteetaan syrjimään eri kansanryhmiä tai loukataan toisten kunniaa. Käykää keskustelua siitä, miksi toimittajiin toisinaan kohdistuu ulkoista painostusta ja uhkailua sekä siitä, miksi toisten tapa käyttää sananvapauttaan voi rajoittaa toisten sananvapautta.

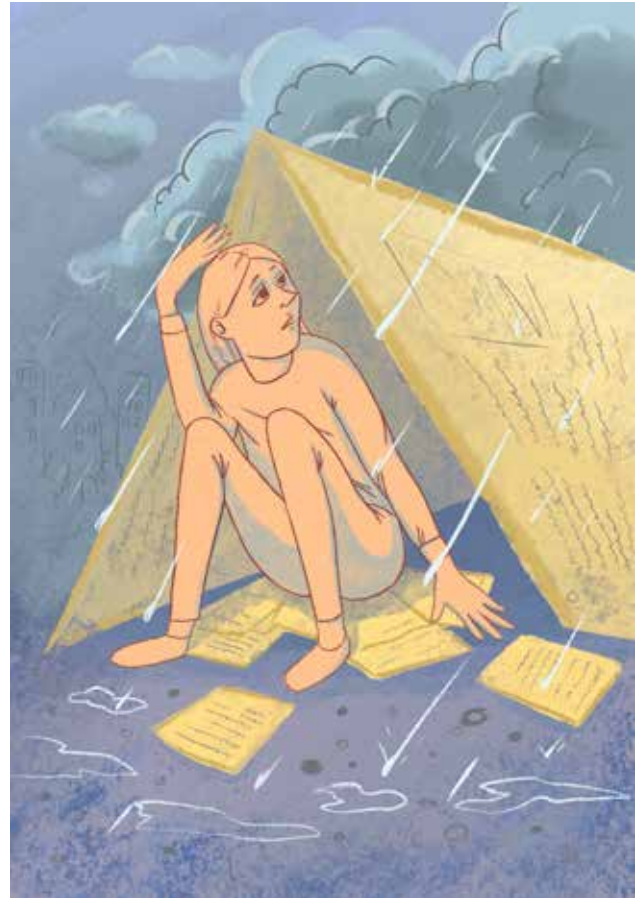

1.3. JOURNALISMIN UHAT

- Lukekaa *Voiman* artikkeli *Somejätit uhkaavat journalismia* (s. 15–17) ja kirjatkaa kaikki ne uhat, joita jutussa haastatellut asiantuntijat mainitsevat kohdistuvan journalismin tekemiseen, julkaisemiseen ja levittämiseen.
- Tehkää käsittekartta siitä, mitä mahdollisuuksia ja uhkia sosiaalinen media ja internet tuottavat demokratialle ja journalismille.

1.4. VALTION SUHDE JOURNALISMIIN

- Lukekaa juttu *Tosiasiat tiskiin* (s. 10–11), jossa haastatellaan liikenne- ja viestintäministeri **Timo Harakkaa**. Tutustukaa sen jälkeen Julkisen sanan neuvoston sivustolla (www.jsn.fi) *Journalistin ohjeisiin*. Lukekaa erityisesti kohta *Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen* ohjeet 8.–16.
- Keskustelkaa, mitä ministeri Harakka tarkoittaa, kun hän sanoo ”ei kuulu hallitukselle ptkääkään”, millaisia ovat journalismin sisällöt tai millaista se on laadultaan.
- Entä mistä on kyse, kun suunnitteilla on maksaa tukea ”tosiasiapohjaisille tiedotusvälineille, jotka tarjoavat uutis- ja ajankohtais sisältöjä ja jotka tarkastelevat laaja-alaisesti demokratian kannalta merkityksellisiä aihepiirejä”? Listatkaa pareittain tai pienryhmissä, mitkä olisivat teidän mielestänne tällaisia demokratian kannalta tärkeitä aihepiirejä. Vertailkaa ryhmien listoja keskenään.

ALEKSANDRA AKSENOVA

1.5. KYBERNEETTINEN KONEISTO

- Lukekaa **Pontus Purokurun** juttu *Journalismia ohjaa kyberneettinen koneisto* (s. 18–19), jossa Purokuru listaa viisi mielestään medialle tyypillistä näkökulmaa.
- Valitkaa yksi näkökulmista ja analysoikaa sen vaikutuksia itseenne median kuluttajana.
- Listatkaa aiheita tai juttutyyppisiä, jotka herättävät teissä ahdistusta. Miten ahdistusta voisi välttää tai hoitaa? Voiko ahdistuksesta syntyä mitään positiivista?

1.6. KARTTAJOURNALISMI

- Keskustelkaa siitä, mitä lisäarvoa artikkelin *Kun halinto romahti, kapinalliset iskivät* (s. 24–25) yhteydessä oleva Afganistanin kielten ja kulttuurien moninaisuutta kuvaava kartta tuo jutussa kuvattuun tilanteeseen.
- Piirtäkää kartta itsellenne tärkeästä ympäristöstä, johon merkitsette muutakin kuin maantieteellisiä ja fyysisiä elementtejä.

2. MEDIAVAIKUTTAMINEN

Mediassa vuorovaikutus ei ole vain yksisuuntaista. Uusi viestintäteknologia tekee meistä kaikista halutessamme sisällöntuottajia ja julkaisijoita. Hyvien mediataitojen avulla pystymme paremmin tunnistamaan itseemme kohdistuvat vaikuttamispyrkimykset.

2.1. MEEMIT

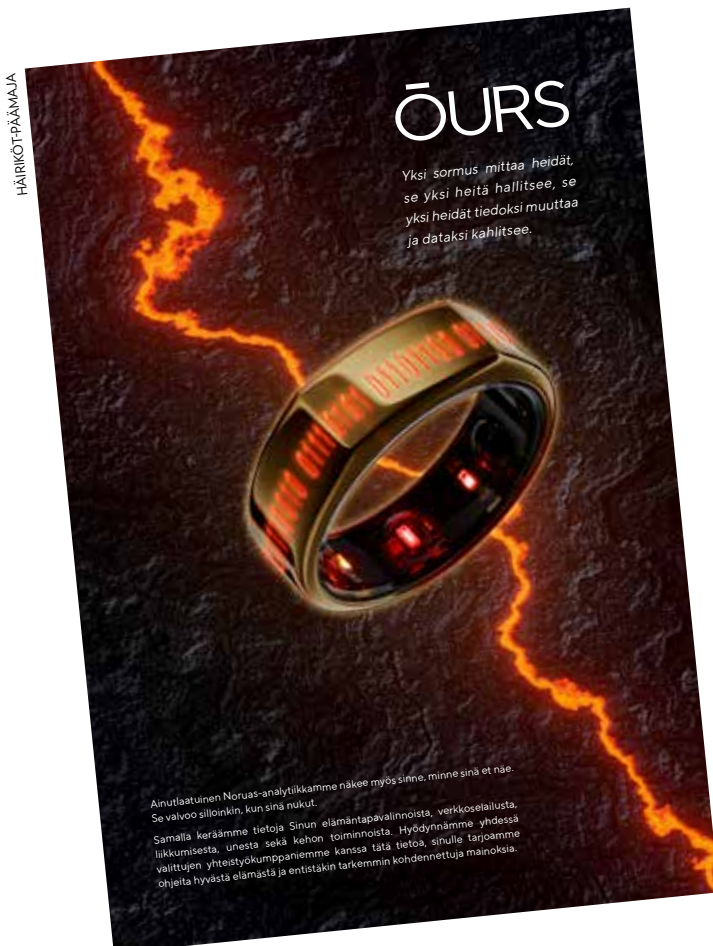
- Luekaa *Voiman* artikkeli *Meemit, sirpaleita todellisuudesta* (s. 40–41). sekä Mediaattorin artikkeli *Pikakahvia ja patriarkaattia* (s. 2–3.)
- Arvioikaa meemejä ja meemitilejä yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineenä sekä ”hyvässä” että ”pahassa”. Millaiset meemit ovat jääneet mieleenne ja miksi?
- Tehkää meemejä. Aiheita voivat olla vaikkapa: koulun suhde tosielämään, Suomen koronastrategia, maailmanpolitiikka, sukupuoliroolit, oma roolisi perheessäsi, talouspolitiikka, ilmastokriisi, ruokavaliot jne.
- Seuraatteko meemitilejä sosiaalisessa mediassa? Esitelläkö joku meemitili tovereillenne tai kirjoittakaa siitä esittely tai arvio eli kritiikki.

@PIKAKAHVINEMEGIRL

2.2. TIETO ON VALTAA

- Luekaa *Tieto on valtaa* -artikkeli ja tutki vastamainosta (*Voima* s. 12–13) Artikkelista löytyy pitempi versio netistä.
- Googlatkaa ja tehkää Sitran *Digiprofiilitesti* ja analysoikaa ja vertailkaa tuloksianne.
- Laatikaa pareittain tai ryhmässä käsittekarttoja siitä, miten teistä kerätään tietoa, kuka sitä kerää ja mitä sillä tehdään?
- Listatkaa, mitä tietoa ihmisten ei kannattaisi antaa kerätä itsestään. Miksi?
- Mitä riskejä piilee siinä, että eri medioiden tai sosiaalisen median julkaisualustojen algoritmit valitsevat puolestanne, millaista tietoa ja näkemyksiä ne odottavat teillä olevan. Keksikää mahdollisimman monia näkökulmia.

2.3 TUNTEITA KUOHUTTAVA AIHEET

- Lukekaa artikkeli *Huumeiden käyttöhuoneet vähentävät haittoja* (s. 8) sekä elokuva-arvio *Don't Look Up* (s. 50).
- Kirjoitakaa erilaisista kuvitelluista rooleista käsin mahdollisia mielipiteitä huumeidenkäyttöhuoneista. Rooleja voivat olla esimerkiksi naapuruston asukas, kunnanvaltuutettu, pormestari, huumeidenkäyttäjä, pienen lapsen isä jne. Huomioikaa, että kyseessä on tietenkin stereotypisointi, joka ei sinänsä vastaa todellisuutta jokaisesta kyseisen ryhmän edustajasta.
- Listatkaa erilaisia näkökulmia, joilla ilmastonmuutosta käsitellään mediassa.
- Listatkaa vastaavia aiheita, joiden syvällisempää käsitelyä mediassa vaikeuttaa se, että ne herättävät monissa ihmisissä niin vahvoja tunteita.

KUVA: SILJA SEPPÄLÄ

2.4. MAINOSTEN VAIKUTTAVUUS JA VASTAMAINOKSET

Voima on mainosrahoitteinen ilmaisjakelulehti. Siksi lehdessä on paljon mainoksia ilmoittajilta, jotka uskovat tavoittavansa *Voiman* kautta itselleen sopivaa yleisöä. Mainoksen tekijät yrittävät yleensä herättää lukijoiden huomiota räiskyvillä väreillä, provosoivilla otsikoilla ja kiinnostavan näköisillä ihmishahmoilla. Mainostajat ajattelevat toisinaan, että ärsyttäminen toimii, koska sitä kautta mainostettava asia jää helpommin mieleen kuin mielistelemällä. Kaikki lehtimainokset eivät ole kaupallisia tuotemainoksia, vaan monet yhteiskunnalliset mainostajat haluavat viestiä omista pyrkimyksistään maksetulla palstatilalla.

- Käykää läpi *Voimassa* (ja muissa medioissa) näkyviä mainoksia ja miettikää, mitä kullakin mainoksella halutaan välittää ja miksi mainos on juuri siinä mediassa.
- Vertailkaa toverienne, opettajan ja vaikkapa perheenjäsentenne kanssa sitä, millaisia mainoksia sosiaalinen

media kullekin tarjoilee. Voitte myös verrata googlen tai jonkun muun hakukokeen tuottamia hakutuloksia eri henkilöille.

- Journalististen käytäntöjen mukaan mainosten pitää olla aina selvästi toimituksellisesta aineistosta erottuvia. *Voimassa* on julkaistu journalistisia vastamainoksia lehden perustamisesta eli vuodesta 1999 alkaen. Vastamainoksilla tarkoitetaan muodoltaan mainoksia muistuttavia aineistoja, joilla ei ole tarkoitus mainostaa mitään, vaan pyrkiä avaamaan mainosten vaikutuspyrkimyksiä. Tutustukaa vastamainosgalleriaan osoitteessa voima.fi/vastamainokset. Kerätkää ryhmissä erilaisia lehdissä tai netissä olevia mainoksia ja tehkää niistä itse uusia versioita, joissa kyseenalaistetaan ja/tai parodioidaan mainosten alkuperäisiä vaikutuspyrkimyksiä.

2.5. HUUMORI VAIKUTTAMISEN VÄLINEENÄ

- Tutkikaa **Karstein Vollen** tekemää pilakuvaa sivulla 9 ja vastamainosta sivulla 13 ja miettikää, miten niissä hyödynnetään huumoria.
- Keskustelkaa siitä, miten ja miksi huumori toimii tai ei toimi vaikuttamisessa.
- Piirtäkää omia pilakuvia aiheista, joihin haluaisitte vaikuttaa.

KARSTEIN VOLLE

3. TAIDE MEDIANA

Voima-lehden loppupuoli keskittyy kulttuuriin ja arvioihin. Tässä numerossa esillä ovat ainakin kuvataide, valokuvat, teatteri, televisiosarjat, pelit, videot ja sarjakuva. Taiteenlajit ovat usein itsessään medioita, jotka tavoittavat eri tavoin vastaanottajia. Jois-sain taideteoksissa yleisön välitön palaute on osa teosta.

3.1. SUKUPUOLIROOLIT MEDIASSA

- Käykää läpi *Voima* (ja mahdollisesti muita esillä olevia aikakauslehtiä) tutkien kuvituksia ja juttujen kirjoittajia (jättäkää mainokset arvion ulkopuolelle tai tehkää niistä erillinen analyysi).
- Laskekaa, miten paljon kuvissa ja tekijöissä esiintyy mies- ja naisoletettuja.
- Analysoikaa heidän roolejaan: asiantuntija, toimittaja, ”koriste” jne.
- Tutkikaa kuvituksia ja analysoikaa näkyviin vähemmistöihin kuuluvien ihmisten määrää (jotain muuta kuin: valkoinen, vammaaton, cis-sukupuolinen...)
- Analysoikaa samoin periaattein joku muu medialähde tai oppikirja.

3.2. SUKUPUOLI ELOKUVISSA JA TELEVISIOSSA

- Lukekaa *Voimasta* teatteriarvio *Elokuvaa teatterissa* (s. 47), jossa kerrotaan näytelmästä, joka irvailee vanhojen suomalaisten elokuvien vanhentuneille sukupuolirooleille sekä *Sinkkuelämää*-sarjaa käsittelevä artikkeli *Lounastavat leidit* (s. 48–49), jossa kerrotaan *Bechdelin testistä*, jonka avulla voi tutkia sukupuolten ja erityisesti naisroolien esittämisen tapoja elokuvissa. Elokuva läpäisee testin, jos sen tarinassa esiintyy vähintään kaksi naishahmoa, jotka keskustelevat keskenään jostakin muustakin kuin miehistä.
- Listatkaa viime aikojen elokuvia ja televisiosarjoja, joissa sukupuoliroolien kuvasto a) läpäisee Bechdelin testin, b) tuo mukaan tasavertaisesti myös muita sukupuolia ja seksuaalisuuksia kuin ne, joita voidaan pitää perinteisten normien mukaisina.

3.3. SUKUPUOLI- JA SEKSUAALI-VÄHEMMISTÖT TAITEESSA

- Lukekaa venäläisestä 90-luvun pop-duo t.A.T.u:sta kertova artikkeli *Olen menettänyt järkeni* (s. 45). Pohtikaa sen perusteella, miksi homoseksuaalisuus näyttytyi 90-luvun Venäjällä erilaisena kuin nykyisen valtionjohdon näkemyksissä. Googlatkaa jutussa mainittu video (videosta löytyy sekä englannin- että venäjänkielinen versio). Arvioikaa olisiko video aiheuttanut kohun, jos se olisi julkaistu 2022 Suomessa? Entä 2022 Venäjällä? Miksi?
- Lukekaa eteläafrikkalaisesta valokuvasta kertovat *Voiman* artikkeli *Zanele Muholin perhealbumi* (s. 34–35). Pohtikaa aukeamalla näkyviä kuvia ja miettikää, mistä niissä kerrotaan. Miksi suurimmassa osassa kuvia kuvattava katsoo kameraan? **Zanele Muholi** nimeää itsensä

ZANELE MUHOLI: MASSA AND MINAHIL, 2008

visuaaliseksi aktivistiksi. Tuottakaa valokuvia itsestänne tai tovereistanne, joiden avulla välitätte joko yhteiskunnallisen tai henkilökohtaisen viestin.

- c) Lukekaa *Narttu Live* (työnimi) -projektista kertova teatterijuttu *Hattaraista narttuilua* (s. 46). Pohtikaa, miksi siitä vastannut taiteilijaryhmä halusi parodioida Tampereen uuden monitoimiareenan alkuperäistä *Uros Live* -nimeä. Keksikää parodioivia nimimuunnelmia erilaisista sukupuolittuneista yrittysten brändeistä tai sanonnoista.

3.4. ETNISYYS TIETEESSÄ JA TAITEESSA

- a) Lukekaa *Voiman* uutisjuttu *Kolonialismi vääristää tiedettä* (s. 9) ja saamelaisuuden näkökulmaa kuvataiteessa avaava artikkeli *Sanan valta* (s. 36). Käykää keskustelua siitä, miten erilaiset kulttuuriset tekijät vaikuttavat siihen, miten maailmaa tulkitaan.
- b) Listatkaa elokuvia, televisiosarjoja ja muita taideteoksia, joissa käsitellään saamelaisuutta ja pohtikaa kunkin kohdalla, miten niissä näkyy saamelaisten oma näkökulma.

SUVI ERMILÄ

3.5. SARJAKUVA VAIKUTTAMISEN VÄLINEENÄ

- a) Lukekaa sarjakuvantekijä **Suvi Ermilän** haastattelu (s. 38) ja googlatkaa muita esimerkkejä dokumentti-sarjakuvista esimerkiksi hakusanalla "sarjakuvablogi". Tehkää omaan elämäänne liittyvä sarjakuva, joka ottaa kantaa johonkin itsellenne tärkeään asiaan.

SÁMI HUSTLER: STOP COLONIALISM

KAI TALVINEN

3.6. PELIT MAAILMAN PEILINÄ

- Lukekaa pelien koukuttavuudesta kertova artikkeli *Ilmaisetkin pelit ovat rahastuskoneita.* (s. 42). Kerätkää ryhmässä listoja kaikista koukuttamisen ja rahastuksen mekasmismeista, joihin itse olette pelimaailmassa törmänneet.
 - Lukekaa arviot (s. 43). Kirjoittakaa itse peliarvioita, joissa pohditte pelien pelattavuuden ohella niiden tarjoamia yhteiskunnallisia sisältöjä.
 - Tehkää analyyseja pelaamienne pelien välittämästä maailmankuvasta ja mahdollisista piiloviesteistä.
- Voitte käyttää tukena seuraavia kysymyksiä: Onko pelin maailma optimistinen vai pessimistinen? Millaista ihmiskuvaa peli välittää? Vaikuttaako peli kannattavan tiettyjä arvoja? Ovatko pelin hahmot moninaisia sukupuoleltaan, etnisyydeltään, kyvyiltään tai kehoiltaan? Vahvistaako tai kyseenalaistaako peli jotain omia arvojanne tai mielipiteitänne? Onko pelin maailma sellainen, jossa haluaisitte elää? Miksi?
- Kirjoittakaa harjoituksena synopsis sellaisesta pelistä, jota haluaisit itse pelata.